

УДК 339.9:338.43(477)

Черномаз К.Г.¹

¹ асист. ЗНТУ

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах процес транснаціоналізації істотно поглибив рівень взаємозалежності між країнами, інтенсифікував міжнародний поділ праці, спеціалізацію та кооперацію національних економік. Глобальна конкуренція встановила жорсткі вимоги до вибору найефективніших та найменш затратних форм транснаціоналізації. Сьогодні стратегія ТНК здійснюється шляхом раціональної комбінації інвестиційних і неінвестиційних форм транснаціоналізації, що зумовило бурхливий розвиток глобальних альянсів у

світовій економіці. Україна ще не відчула, в повній мірі, впливу ТНК на національне виробництво. Оскільки масштаби їх діяльності на території країни значно менші порівняно з іншими країнами. Проте антропогенно-інтелектуальне суспільство та інформаційно-технологічний спосіб виробництва стимулюють транснаціональні компанії виходити на національний ринок України. Набільшу зацікавленість викликає сільськогосподарський сектор економіки. Підвищена увага світу до забезпечення продовольчої безпеки, баланс робочого періоду і періоду виробництва, взаємозв'язок природно-кліматичних умов з земельними ресурсами суттєво приваблюють до України ТНК.

Звертаючи увагу на світовий аграрний сектор, слід зазначити, що зростаюча кількість населення і зміни в структурі споживання у світі загалом і під впливом економічних перетворень в країнах «третього світу», поява біотехнологій як наслідку НТП спричинили зростання на світових аграрних ринках як попиту, так і пропозиції. В свою чергу, глобалізаційні процеси різноспрямовано вплинули на країни з високим і низьким рівнем доходів населення, тим самим збільшивши розрив між ними. З'явилась істотна необхідність регулювати відносини в світовій аграрній сфері, що спричинило появу регіональних міждержавних об'єднань таких як CGIAR та FAO. Для оцінки глобального ринку сільгосппродукції доцільно розглянути дані попиту і пропозиції на цю продукцію в світовому масштабі, а також зіставити світові можливості із сільськогосподарського виробництва зі світовими продовольчими потребами. Динаміка світового виробництва і споживання аграрної продукції за останні 10 років здебільшого характеризувалась домінуванням споживання над виробництвом, особливо це спостерігалось в 2013 році. Варто зауважити, що впродовж останніх двох років набирає оберті тенденція дефіциту продукції сільського господарства. Загострюється проблема забезпечення продовольчої безпеки. Аграрний ринок має потенціал до розвитку, особливо з огляду на залежність обсягів виробництва від такого не контрольованого підприємствами фактора, як зміна погодних і природно-кліматичних умов.

Загальна тенденція до зростання попиту має різну інтенсивність у розрізі видів сільгосппродукції. Зокрема, темпи зростання попиту на олійні і кукурудзу випереджають темпи зростання попиту на пшеницю за аналогічний період. Це зумовлено не стільки регіональними особливостями структури споживання, скільки тим фактом, що олійні, як і кукурудза, можуть бути використані не лише для споживання у сфері харчування, а й у галузі виробництва екологічного палива, що динамічно розвивається останнім часом за підтримки держав. Дана причинна обумовленість також є свідченням на користь глобалізації споживання сільгосппродукції, тобто глобалізації попиту.

У 2017 році обсяг світового експорту агропромислової продукції сягнув 1330 мільярдів доларів США. 46 % з цього показника припадає на Європу, 20 % - на Азію, 16 % - на Північну і 11 % - на Центральну і Південну Америку. Під контролем ТНК знаходиться близько 90 % світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, тютюну, 80 % - чаю, 75 % - бананів. Особливістю ринку сільгосппродукції є те, що глобалізація попиту призводить до глобалізації пропозиції лише шляхом зміни структури й методів розповсюдження продукції і лише незначною мірою - шляхом глобалізації виробництва, оскільки виробничі можливості безпосередньо залежать від природно-кліматичних умов і якості ґрунтів конкретної території.

Глобальне сільське господарство характеризується нестійкістю і зниженням цін на сировинні товари, а також сильною ринковою концентрацією і вертикальною інтеграцією в АПК. Розмір ферм зростає, а кількість фермерських господарств у світі зменшується, тобто відбувається укрупнення. Реалії економічного буття та дослідження вчених свідчать, що подальшому ключовими факторами, які впливатимуть на зміну світових цін на аграрну продукцію стануть: зниження запасів (необхідність не лише задовольнити поточний попит, але й поповнити запаси), підвищення попиту на аграрну продукцію у країнах, що розвиваються, зміна кон'юнктури світового аграрного ринку під впливом китайського попиту, зростання політичних ризиків в умовах скорочення продовольчих запасів.

У забезпеченні продовольчої безпеки у світі важливу роль може відіграти Україна. Оскільки споживчий ринок країни перенасичений, а можливості та пропозиція не вичерпані. За даними державної служби статистики України у 2017 році 45 аграрних компаній сукупно контролювали близько 4 млн га сільськогосподарської землі. Їх загальна виручка перевищувала 10,8 млрд. Причому питома частка дочірніх компаній ТНК є набагато більшою, ніж компаній українського походження. Тому діяльність транснаціональних корпорацій є важливою для економіки України. Рівень інтегрованості країни, її участь в міжнародному поділі праці та глобальна конкурентоспроможність дедалі більше залежить від успішної діяльності ТНК. Недоліки діяльності транснаціональних корпорацій в Україні тісно пов'язані з наявними перевагами для країни. Надалі Україні доцільно використати світовий досвід взаємодії та регулювання відносин ТНК з передовими державами. Оскільки сфера діяльності ТНК розповсюджується майже на всі держави світу та види економічної діяльності, відповідно стабільний розвиток окремої країни в сучасних умовах глобалізації не можливий без взаємодії з цими компаніями. Для України залучення прямих іноземних інвестицій через транснаціоналізацію є дуже важливим, оскільки дозволяє вирішувати питання конкурентоспроможності національної економіки, розвитку ринку праці та підвищення життєвого рівня населення.

Проте досягнення поставлених завдань можливе лише у контексті одночасного створення сприятливих умов для ТНК та захисті національних інтересів України. Адже володіючи значними природними та трудовими ресурсами у сільському господарстві, країна цілком може розраховувати на появу і успішне функціонування власних агрокорпорацій.